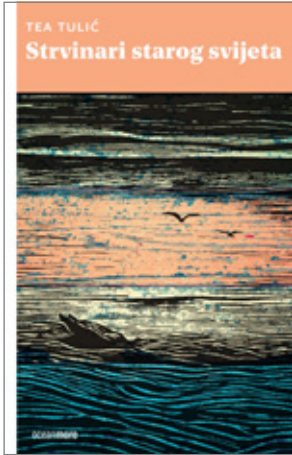

Бојан Кривокапић

О ДРУГАЧИЈОЈ БЛИСКОСТИ

(Теа Тулић: *Стрвинари старог свијета*, Наклада ОцеанМоре д. о. о., Загреб, 2023)

Година 2023. вероватно је једна од оних које ће се памтити по богатој продукцији на пољу постјугословенских књижевности. Нови роман Кристијана Новака, нова збирка прича Маријане Чанак, збирке поезије Марије Андријашевић, Бојана Бабића, Анђелке Исидоровић, нова драма Лејле Каламујић... Међу њима светлост дана угледала је и нова, слободно ћу рећи – дуго очекивана књига Теа Тулић *Стрвинари старог свијета*.

Теа Тулић спада у ствараоце који објављују у ритму који не прати диктат тржишне логике или неких других изванкњижевних околности. Једна је од ретких којој је на првом и једином месту – књижевни текст. У том смислу је бескомпромисна и то се уочава у свакој њеној реченици. Нема проклизавања.

Ауторкина прва књига *Коса њосвуда*, фрагментарни роман за који је освојила Награду „Прозак” за најбољи необјављени рукопис у категорији аутора/-ки до тридесет пет година, објављен је 2011. године („Алгоритам”, Загреб). Након хрватског издања, роман је изашао и у Србији код београдске издавачке куће „ЛОМ”. Овај податак је важан јер је управо захваљујући управо овом издању Теа Тулић постала једна од читанијих списатељица и изван хрватског књижевног простора. Заправо, већ с првом књигом она с правом добија епитет постјугословенске (или регионалне) ауторке.

Следећа књига, роман сав у густом ткању, поетска проза која говори о динамици колективитета – јату, наслова *Максимум јаша*, објављена је 2017. године („Сандорф”, Загреб). Ни овај роман, као ни најновији, *Стрвинари старог свијета*, објављен концем лета 2023, (још) нема своје издање у Србији, што је такође важна чињеница. С обзиром на дистрибуцију књига унутар постјугословенског простора и огромне разлике у цени, рецепција дела ове ауторке зависи од уложеног (не)напора да се до њих, најпре, дође. Ово, наравно, не говори ништа ни о поменутих делима ни о ауторки, већ само и искључиво о уређивачким политикама и, често, немару издавачких кућа. Но, стваралаштво Теа Тулић доказује да квалитетна књижевност нађе пут до читалаца.

Роман *Стрвинари старог свијета* доноси причу о односу оца и кћери, али и о породици у ужем смислу, потом о кући, односно дому, и о околностима које утичу на трансформације свега наведеног. Тема породице и дома свакако је једна од значајки књижевности Теа Тулић.

Док се у *Коси њосвуда* ауторка бавила гашењем лампица на породичном стаблу, односно урушавањем уже породице, обитељи, по женској линији, као и процесуирањем и прихватањем губитка, *Сџрвинари сџарој свијетџа* иду корак даље. Потпорни стубови породице, обитељи, дома, тог микрокосмоса – јесу отац и кћи („Наша обитељ је увијек ходала овим свијетом бешумно и спремила своје жеље високо у облаке. Остављала их за своје потомке. Наша се обитељ зауставила у мени”).

Лик мајке присутан је и у својој одсутности. „Мртви нас навигају”, пише на самом почетку романа. И то је тачно. Мајка, која се разболева и умире, почесто је с њима и није једина која их походи. Она је ту као сећање, као прича, али и као питање-подсетник, неизоставни је зупчаник у причи о транзицији, о процесу у којем отац доживљава трансформацију: од пунокрвног фрајера до остарелог мушкарца којем пропадање тела и ума не диктира толико биолошка доб, колико та транзиција и њен ехо. Преко његове се грбаче догодио прелом идеологија. Он се, наравно, као и многи, у свему томе изгубио. Ипак, неснађеност није крај, јер ту је море. Микрокосмос мањи од њиховог дома је барка „Каљинка” којом се њих двоје отисну и иду да лове рибу. У тај лов не одлазе из хобија већ из нужде. У том микрокосмосу све је у покретима и шкртим, каткад хумором прокрвљеним репликама:

Понекад, док чекамо рибу, оџац и ја ѓрема њиховом леџу [суџова – ѓрим. Б. К.] и ѓокреџима ѓроричемо доџађања. Вјеороџџно ни џо не радимо како сџада, али џко би нам ѓриџоворио збој џоџа?

– Овај ѓар леџи ѓрема рубу свијетџа – кажем.

– Шџо значи да ће се ѓланина сџрмойиздџиџи на наш ѓрад – ѓрориче оџац.

Или:

– Данас их уоџће нема на небу.

– Шџо значи да леџе у нечијем сну.

Нашу инџимну судбину никад не ѓроричемо. Тако, кад не знамо шџо нас све чека, иџак ѓреживимо све. (Тулић, 2023: 112)

Теа Тулић у овој књизи преиспитује блискост између оца и кћери, односно границе блискости. Форматирани доминантном културном матрицом из које пулсира хришћански код, сав у осећају кривице и императиву одрицања, интиму углавном поимамо до јасно постављених граница. Тело и телесност, а с њима и сексуалност, зоне су којима се бавимо или конвенционално или их држимо у светој игноранцији. Поглавље насловљено „Ово је тијело које лежи и оно је живо” почиње реченицом: „Отац и мајка воде љубав на поду поред мог кревета”, а само неколико редова даље: „Мајка је на оцу, а у мојој густој утроби буја густа црна шума.” Није радикалност ових слика у елементима шока или огољеног натурализма већ баш у нормализацији, уобичавању интимног чина. Тела су различита и у различитим су ситуацијама, па тако и у сексуалном чину. Касније наилазимо на сцену која се одиграва на барци „Каљинка”. Отац врши велику нужду пред својом кћери. Тела су различита и у различитим су ситуацијама, па тако и у ситуацији вршења нужде.

Њихов дом није дом о каквом (је) машта(ла) јунакиња. Пренатрпан је ствари-ма, кутијама, наслаганим свим и свачим, јер онај ко нема поверује да све што има треба да сачува. Онај ко има, ко не мора да размишља може ли да приушти нешто

материјално, шта год да му на ум падне, тај може да каже да материјално није битно. Прикупљање и таложeње свећа и свачећа каткад створи привид нормалности. Други људи имају другачије домове, њихови су животи другачији. То је јунакињи овог романа јасно. Ово је време у којем се лако остаје без много тога, некад и без свега, и то не својом кривицом. Неко ко је радио и градио не може бити самостално одговоран и крив за деградацију, за пропаст. На многе друштвено-политичко-економске околности тај појединац не може да утиче, све и да хоће. Тако отац, стрвинар старог света, није могао да утиче на распад велике државе, избијање рата, „промену друштвене климе”, губитак посла и све теже проналажење новог, успостављање нових пракси, а све под паролом: снаћи се. Једноставно, није се снашао. Све то разуме, или чешће осећа и кћи („Након сањарења куће у кући, остаје кратка непомичност тијела. Тијело постаје бијела када пуна воде”).

Овај роман је и прича о животу у остављености и сиромаштву. *Максимум јаша* пак, као што сам поменуо, сав је у густом ткању, у поетским сликама и асоцијацијама, у медитативном ритму. Ликови, били они људи или животиње, онеобичавају једни друге, изненађују нас. Атмосфера приморског града, *џрег* нешто што ће се *дојодити*, нешто *карневалско*, наводи нас да не тражимо причу, поготово не линеарну, јер је она у таквој констелацији немогућа. То није књига која се може прочитати у даху, у једном дану, већ се чита дуго и помало. Сlike и пасуси траже време за процесуирање, промишљање, за дубљи зарон. Зато је то сигурно најпоетскија књига ове ауторке. Најпоетскија не значи непроходна, херметична, већ значи да се обраћа читаоцима који пристају и на причу која није линеарна, него сва у фрагментима, причу која разиграва асоцијативно поље. *Максимум јаша* се обраћа оним читаоцима који иду даље од узрочно-последичног, тзв. рационалног поретка у књижевном тексту.

Коса џосвуда и *Стрвинари старог свијета* су на одређен начин сродни, иако не и слични. У ове две књиге проблематика потреса и турбуленција унутар дома јасно је, а литерарно рафинирано, адресирана – на пипке система који покушавају сву одговорност (и кривицу) да свале на појединца. Иако можда не на прво читање, ове две књиге, а посебно потоња, заговарају идеју заједништва које је слојевито. И оцу и кћери је јасно да, иако су сами и делују помирено са животом – живот ипак може да буде другачији, бољи. Али за то је потребно удруживање с онима који желе боље. Теа Тулић је успела да раздрма многа друштвена питања, а да се ниједном не приближи памфлету. Нека од тих питања су: незапосленост, политике становања, здравствена и социјална брига о старима и онима који сами немају довољно снаге за то, итд. Међутим, најважније питање које се у овом роману раслојава јесте питање комплексног односа двоје сродника који живе онкрај уиграног, видљивог света.

Стрвинари старог свијета је роман који ће се још дуго читати, и рашчитавати.